

SKRIVELSE

2012-01-19 Ärenden:
NV-01348-11
SJV-01435/2011

Regeringskansliet
Miljödepartementet
103 33 STOCKHOLM

Delredovisning av uppdrag om genomförande av åtgärder för utsättning av varg i Sverige

Naturvårdsverket och Statens jordbruksverk delredovisar här regeringens uppdrag till de båda myndigheterna om genomförande av åtgärder för utsättning av varg i Sverige (M2011/573).

Uppdraget och genomförande

Uppdraget

Regeringen gav den 27 januari 2011 Naturvårdsverket och Statens jordbruksverk (Jordbruksverket) i uppdrag att, efter samråd med Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), länsstyrelserna i mellersta rovdjursförvaltningsområdet och övriga berörda myndigheter och organisationer, inleda arbetet med aktiva åtgärder för den genetiska förstärkningen av vargstammen inom Sverige. Uppdraget ska slutredovisas senast den 20 december 2012.

Enligt regeringens beslut om uppdraget ska vargstammens genetiska variation i första hand förbättras genom följande åtgärder:

1. I första hand underlätta för naturligt invandrade vargar att nå vargpopulationen i Mellansverige.
2. Förbereda flytt av djurparksvalpar till befintliga vilda vargars revir. Arbetet med djurparksvalpar ska ske i samråd med Svenska djurparksföreningen (Djurparksföreningen) och efter samråd med relevanta forskare.
3. Överväga flytt av vargvalpar från finska vargrevir. Dialog ska också inledas med finska myndigheter om att påbörja infångandet av vuxna vargar för utsättning i Sverige.

4. Överväga andra åtgärder i enlighet med de förslag som lämnades i redovisningen av regeringsuppdraget Rutiner för införsel och utplantering av varg i Sverige.

Genomförande

Uppdraget genomförs gemensamt av Naturvårdsverket och Jordbruksverket i projektform med en gemensam styrgrupp. Jordbruksverket har i arbetet ett huvudansvar i frågor rörande smittskydd och djurskydd.

SVA har tillfrågats för att bedöma smittrisker i samband med införsel av varg. SVA har i tidigare uppdrag hösten 2010 gjort en sammanställning och riskvärdering för införsel av aktuella smittämnen med varg.

Möten har hållits med SVA, länsstyrelserna, Naturvårdsverkets råd för rovdjursfrågor, Rovdjursutredningen, Svenska rovdjursföreningen, Svenska jägareförbundet, Viltskadecenter samt norska, finska och ryska myndigheter.

Underlättande för naturligt invandrade vargar att nå den mellansvenska vargpopulationen

Att underlätta för naturligt invandrade vargar att nå den mellansvenska vargpopulationen har Naturvårdsverket tolkat som att det främst omfattar att flytta sådana vargar som etablerat sig i renskötselområdet till Mellansverige. Den så kallade Rovdjursutredningen (M 2010:02) har i uppdrag att föreslå och redovisa åtgärder som dels underlättar för naturlig invandring av varg, dels säkerställer att dessa vargar når den mellansvenska vargpopulationen.

Smittskydd

Utsättning av varg får enligt uppdraget endast genomföras om det kan ske utan risk för spridning av dvärgbandmask. Myndigheterna anser att också risken för spridning av rabies och andra smittämnen måste minimeras. Enligt en rutin som är under utarbetande ska vargar i norra Sverige som av länsstyrelsen bedöms kunna vara invandrade DNA-testas. Detta görs genom analys av insamlad träck varför vargen inte nödvändigtvis måste fångas in. Visar det sig att det är fråga om en invandrad varg ska den snarast infångas och förses med sändare samt provtas och behandlas förebyggande för bandmask. Därefter kan vargen gå fritt under övervakning i området i minst sex månader innan den får flyttas. Vid flytt ska vargen avmaskas igen.

Då detta förfarande kan medföra problem för samernas renskötsel behöver denna strategi ytterligare diskuteras under 2012.

Djurskydd

Jordbruksverket har bedömt att flytt av varg är ett djurförsök enligt definitionen i 1 c § djurskyddslagen (1988:534) då det är användning av djur för vetenskaplig forskning eller andra jämförliga ändamål. För användning av försöksdjur krävs tillstånd enligt 19 a § djurskyddslagen och för användning av djur i djurförsök krävs tillstånd från etisk synpunkt enligt 21 § djurskyddslagen.

På grundval av Jordbruksverkets bedömning har Naturvårdsverket ansökt om och fått ett djurförsöksetiskt godkännande från Uppsala Djurförsöksetiska nämnd för flytt av varg. Jordbruksverket ska i varje enskilt ärende lämna tillstånd till transport av den aktuella vargen.

Länsstyrelsernas redovisning av utsättningsområden

Åtta länsstyrelser i Mellansverige har haft ett separat uppdrag av regeringen att peka ut lämpliga utsättningsområden för vuxna vargar i respektive län. Områdena redovisades till Naturvårdsverket i oktober 2011. Sammanlagt pekades nio utsättningsområden ut i sex län. Länsstyrelserna har även i många fall frågat större markägare om medgivande för utsättning av varg.

Naturvårdsverket har inte haft i uppdrag att göra några egna bedömningar angående urvalet av eller förankringen av utsättningsområden. Naturvårdsverket har endast sett det som sin roll att använda de utpekade utsättningsområdena när det behövs för uppdragets genomförande.

Genomförda flyttar

Under uppdragets gång har vargar flyttats vid tre tillfällen.

1. Det första tillfället gällde en invandrad tik som hade befunnit sig i Sverige under åtta månader. Vargen uppehöll sig inom Tåssåsens sameby och flyttades i mars 2011 till Örebro län eftersom den rivit renar och riskerade att orsaka ytterligare skada. Utsättningen skedde på statlig mark innan de nya bestämmelserna i 41 § jaktförordningen (1987:905) trädde i kraft den 1 april 2011. Den genomfördes därför utan jakträttsinnehavarens medgivande.
2. Den flyttade vargtiken vandrade så småningom upp via Norge till norra Dalarna där den etablerade revir med en hane av skandinaviskt ursprung. Eftersom paret riskerade att orsaka allvarlig skada för rennäringen flyttades paret i december 2011 till det nordöstra utsättningsområdet som länsstyrelsen i Västra Götalands län pekat ut. Förhoppningen var att paret skulle etablera ett nytt revir utanför renskötselområdet.
3. Ytterligare en flytt av varg skedde i april 2011. Den gällde en avkomma till en invandrad varg och som uppehöll sig inom Gällivare skogssameby. Vargen flyttades till sydöstra Dalarna och sattes ut på en privat markägares mark. Eftersom ändringen av 41 § jaktförordningen då hade trätt i kraft krävdes medgivande från jakträttsinnehavaren som i detta fall var markägaren. Vargen vandrade tillbaka till Norrbotten där den sköts efter att skydds jakt beslutats när den var på väg in i ett renkalvningsområde.

Utöver de tre flyttar som genomförts inom uppdraget har ytterligare en flytt av varg genomförts i Sverige. Det gällde en varg som i mitten på 80-talet fångades in i Skåne och flyttades till Dalarna. Vargen vandrade sedan söderut och sköts i Halland.

Erfarenheter

Vid de genomförda flyttarna av varg har följande förutsättningar varit uppfyllda

- vargen har identifierats som genetiskt värdefull
- vargen har via DNA-analyser följts i ca sex månader
- nyinvandrad varg har avmaskats två gånger
- det har varit spårnö vid infångandet
- det har funnits en utsättningsplats där markägaren och efter ändringen i 41 § jaktförordningen, även jakträttsinnehavaren har lämnat medgivande
- alla nödvändiga tillstånd har funnits

Det praktiska genomförandet av samtliga flyttar har fungerat väl. Vargarna har identifierats med god hjälp av de aktuella länsstyrelserna och kunnat sövas snabbt. De har sedan varit vakna och lugna under transporter. Ingen av vargarna som flyttats stannade i utsättningsområdet mer än några dagar, vilket stämde med våra förväntningar. Efter den första flytten rörde sig tiken åt nordväst genom Värmland och in i Norge. Hannen som flyttades rörde sig norrut till sitt födelserevir och sedan rakt upp till det område den flyttades från. En flytt av varg från renskötselområdet till Mellansverige innebär därför inte nödvändigtvis att problemet är löst.

Flytt av varg har bara genomförts fyra gånger i Sverige och erfarenheterna är begränsade. Slutsatser kommer att redovisas i den slutliga redovisningen av uppdraget. Det är dock sannolikt mindre lämpligt att flytta vargar som redan hunnit etablera revir i ett område eller som lämnar en partner efter sig.

Att en avkomma till en invandrad varg flyttades våren 2011 berodde på att den bedömdes så värdefull ur genetisk synpunkt eftersom det då fanns så få avkommor från sentida invandrade vargar. Efter 2011 års reproduktion finns ett större antal sådana avkommor vilket innebär att varje enskild avkomma inte har samma betydelse som de hade i början av 2011. Naturvårdsverket tolkar därför uppdraget framöver som att det endast är invandrade vargar som bör flyttas och inte deras avkommor.

Ändringen i 41 § jaktförordningen från och med den 1 april 2011 innebär att det krävs medgivande från markägare och jakträttsinnehavaren vid utsättning av varg. Flytt och utsläpp av varg har skett en gång före och två gånger efter ändringen. Arbetet med att ta fram en ytterligare utsläppsplats utfördes under våren 2011 men ingen flytt genomfördes.

De stora skogsbolagen och staten har på olika sätt upplåtit rätten till jakt till andra på sina markinnehav. För att få medgivanden från jakträttsinnehavarna krävs därför att varje jaktlag eller enskild innehavare kontaktas. Skogsbolagen kan dock säga upp sina avtal med sex månaders varsel och skulle kunna skriva in en klausul om medgivande till flytt av varg. Det är dock inte möjligt inför eventuella flyttar av vuxna invandrade vargar våren 2012.

Erfarenheten från arbetet med att hitta lämpliga utsläppsplatser är att enskilda säger nej på grund av att de uppfattar vargen som en konkurrent om viltet och hot mot lösa hundar. Det gruppsytryck som snabbt sprider sig även om de enskilda

själva inte har något problem med utsläppet är också ett hinder. Vid flytten i december 2011 använde Naturvårdsverket statligt ägd mark där staten också är jakträttsinnehavare. Enligt offentlighets- och sekretesslagen är det inte möjligt att sekretessbelägga uppgifter om vilken markägare eller jakträttsinnehavare som medgivit ett utsläpp av varg.

Sammantaget innebär ändringen att arbetet med att hitta lämpliga utsläppsområden blivit mer resurskrävande och att de utsläppsområden som länsstyrelserna pekat ut inte kommer att kunna användas om inte både markägare och jakträttsinnehavare lämnar medgivanden. Det skulle kunna leda till att flytt av en genetiskt värdefull varg inte kan genomföras så att den istället blir föremål för skydds jakt.

Naturvårdsverket utgår från att endast de av länsstyrelserna utvalda utsättningsområdena kan användas för utsättning av varg i uppdraget.

Utsättning av finska vargar i Sverige

Inom uppdraget har en dialog förts med finska Jord- och skogsbruksministeriet om att flytta vilda finska vargar till Sverige.

Finska vargvalpar

I möte januari 2011 meddelade företrädare för finska Jord- och skogsbruksministeriet att Finland inte kan bidra med vargvalpar till Sverige i nuläget beroende på att föryngringen under 2010 endast uppgick till 13 kullar. Finland har till EU angett ett mål på minst 20 föryngringar och ministeriet ansåg att den nuvarande låga föryngringen inte gav utrymme för utförsel till Sverige. Ur smittskyddssynpunkt hade det också varit nödvändigt att vaccinera valparnas föräldrar för att säkra att valparna var fria från rabies.

Vuxna finska vargar

Jakt på varg var i Finland tillåtet i början på 2011 inom renskötseområdet under vinterhalvåret för att skydda renskötseln. Finland har ett särskilt undantag från art- och habitatdirektivet (92/43/EEG) för detta. Det skulle därför kunna vara möjligt att flytta sådana vargar som annars skulle varit föremål för skydds jakt till Sverige. De finska myndigheterna har inom uppdraget tillfrågats om att medverka till en sådan lösning.

Med tanke på smittskyddet är det nödvändigt att de finska vargarna avmaskas, vaccineras mot rabies och därefter går kvar i Finland under observation under minst sex månader innan en flytt genomförs. En sådan överenskommelse har inte varit möjlig att nå med de finska myndigheterna. De var dessutom tveksamma till att flytta vargar till Sverige eftersom det inte kunde garanteras att de inte blir föremål för licensjakt.

Den finska vargstammen har minskat starkt under de senaste åren och jakten inom renskötseområdet har därför stoppats till vidare. Därför är det enligt de finska myndigheterna för närvarande inte lämpligt att flytta vuxna vargar från Finland till Sverige.

Flytt av vargvalpar från djurparker till vilda vargar

Enligt uppdraget skulle förberedelse ske våren 2011 för att sätta ut vargvalpar från djurparker till vilda vargars revir. Länsstyrelserna i Mellersta rovdjursförvaltningsområdet fick i januari 2011 i uppdrag att peka ut lämpliga revir för detta. En utgångspunkt för att kunna genomföra uppdraget är att det finns märkta vargtikar eftersom det är en förutsättning för att kunna hitta tikens lya inför utsättningen. Vårvintern 2011 var det endast två tikar inom mellersta rovdjursförvaltningsområdet som var märkta. Länsstyrelsernas uppdrag förlängdes sedan till den 30 april 2012.

Djurparksföreningen meddelade i februari 2011 att de ansåg att det inte fanns tillräckligt vetenskapliga underlag för att på ett ansvarsfullt sätt kunna genomföra valputsättning redan 2011. Istället menade Djurparksföreningen att de som en förberedelse till valputsättning 2012, under våren 2011 kunde genomföra experimentellt valputbyte mellan de parker som förväntades få vargvalpar. Framför allt behövdes detta för att undersöka hur skillnaden i födelsetid mellan vilda och djurparksfödda valpar kunde hanteras på bästa sätt. Dessutom kunde olika tekniska lösningar testas. Djurparksföreningen sökte och fick djurförsöksetiskt tillstånd till åtgärden i både Sverige och Norge.

Under våren och sommaren 2011 genomfördes försök med flytt av vargvalpar mellan flera djurparker i Sverige och Norge. Försöket föll väl ut. Tikarna accepterade fostervalparna och med ett undantag överlevde samtliga flyttade valpar. Undantaget var ett fall där såväl två flyttade valpar som den mottagande tikens egna valpar dog vilket främst berodde på andra omständigheter. Mer information om resultatet av de genomförda valpflyttarna finns i bilaga 1.

Det lyckade försöket med flytt av valpar mellan djurparker gör att det bedöms som möjligt att gå vidare och planera för att sätta ut djurparksvalpar hos vilda vargar under våren 2012. Naturvårdsverket, Jordbruksverket, berörda länsstyrelser och Djurparksföreningen arbetar för närvarande med att förbereda detta. Bland annat har lämpliga vargrevir identifierats tillsammans med Skandulv och de berörda länsstyrelserna. Förberedelser pågår för att märka lämpliga tikar i Naturvårdsverkets regi i början på 2012.

Naturvårdsverket har också ingått överenskommelser med Stockholms universitet och med Sveriges lantbruksuniversitet om att genomföra en så kallad pedigree, d.v.s. genomgång av djurparksvargarnas genetik, samt en undersökning om det finns hundgener i djurparkspopulationen som ett underlag inför planeringen.

Övriga åtgärder som genomförts eller övervägts

Artificiell Insemination

Inom uppdraget har även möjligheten till artificiell inseminering av tikar i svenska djurparker med sperma från vargar med östligt ursprung övervägts. Avdelningen för reproduktion vid institutionen för kliniska vetenskaper, SLU

har av Jordbruksverket fått i uppdrag att utreda möjligheterna att utföra artificiell insemination på varg. Uppdraget bestod inledningsvis av en litteraturgenomgång. SLU angav i sin slutrapport att möjligheterna utifrån ett veterinärmedicinskt perspektiv att använda artificiell insemination för att producera vargungar bedöms som goda. Emellertid behövs ytterligare studier av reproduktionsfysiologi och spermakonsivering hos vargar för att optimera metodiken och öka chanserna till framgång.

Svenska djurparksföreningen har, efter genomgång av rapporten, beslutat att de för närvarande inte avser att delta i sådana försök. Skälen för detta är flera, bl.a. bedömer de att rangordningen i flocken kan påverkas av ingrepp på alfatiken i samband med löpningen med åtföljande rangstridigheter. De bedömer också sannolikheten för framgång som alltför låg för att uppväga de kontroversiella aspekterna.

Tills vidare bedömer myndigheterna att det inte är aktuellt att fortsätta arbetet med artificiell inseminering av svenska djurparkstikar.

Samarbete med Ryssland

En studieresa har genomförts till Ryssland under december 2011. Delegationen bestod av representanter från Naturvårdsverket, Jordbruksverket, SVA och Djurparksföreningen. Delegationen träffade ryska myndigheter såsom Naturresursministeriet och Moskva Zoo. Mottagandet var positivt och förståelsen stor för problemet med inavel i den svenska vargstammen. De ryska myndigheterna är beredda att bistå de svenska i arbetet med att genetiskt förstärka stammen. Innan en flytt av ryska vargar till Sverige eventuellt kan genomföras behöver emellertid regelverken undersökas djupare och praktiska frågor lösas.

Planerade aktiviteter under 2012

Under 2012 kommer arbetet framför allt att fokuseras på att sätta ut valpar från djurparker i vilda vargrevir. Om det blir aktuellt finns det beredskap att genomföra ytterligare flyttar av invandrade vargar. Dialogen med ryska myndigheter kommer också att fortsätta.